

Asia: VN/477/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pyydämme lausumaan hallituksen esitysluonnoksesta sekä vastaamaan seuraavaan kysymykseen:

1. onko hallituksen esitysluonnoksen mukainen kuraattorin kelpoisuus toimiva oppilaitoksen opiskeluhuoltotyötä silmällä pitäen vai

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Oppilaitoksessa tämä tarkoittaa toimintakulttuuria, yhteisöllistä toimintaa ja toimia, joilla koko yhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa toteuttavat kaikki oppilaitoksen ja opiskeluhuollon toimijat. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ja johdetaan toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä.

Nykyisen lain mukaan psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla mm. edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa sekä tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Valtakunnallisten selvitysten mukaan opiskeluhuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ei ole toteutunut. Kuraattorien ja psykologien määrälle asetettu ohjeellinen tavoite on samoin jäänyt toteutumatta. Opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien vastuulla olevien opiskelijoiden ja toimipisteiden määrässä on suuria eroja. Kun oppilaitoksen toimipisteet sijaitsevat usean kunnan alueella, myös kuntakohtaiset toteutukset voivat vaihdella. Huoli nuorten tilanteesta tulee ilmi myös arjen kohtaamisissa.

Sitova henkilöstömitoitus

1. Esityksen tavoitteena on, että yhteisöllisen opiskeluhuollon ennaltaehkäisevä tuki sekä yksilökohtaisen opiskeluhuollon varhainen apu ja tuki olisivat kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden saatavilla yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Vahvistamalla opiskeluhuollon henkilöstöresursseja kuraattoreiden ja psykologien työpanosta voitaisiin kohdentaa nykyistä enemmän yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Yhteisöllisen opiskeluhuollon keinoin puututtaisiin paremmin opiskelijoiden ongelmiin jo varhaisessa vaiheessa perusopetuksen nivelvaiheesta alkaen ja vähennettäisiin yksilöllisen opiskeluhuollon korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Opiskeluhuollon laadukas toteuttaminen ja moninaisten tehtävien hoitaminen ei käytännössä ole mahdollista silloin, jos työntekijäkohtaiset opiskelijamäärät ovat liian suuria tai yhdellä työntekijällä on liian monta toimipistettä. Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö (Laki 531/2017 ja Laki 532/2017 ammatillisen koulutuksen osalta) ei kuitenkaan tunne käsitettä opiskelijamäärä, eikä sille ole olemassa yhtenäistä laskentatapaa.

Lakiluonnoksessa ehdotettu henkilöstömitoitus enintään 670 oppilasta tai opiskelijaa yhtä kuraattoria kohden ja 780 oppilasta tai opiskelijaa yhtä psykologia kohden on erittäin kannatettava asia. Ammatillisen koulutuksen osalta on kuitenkin määriteltävä, miten tämä opiskelijamäärä lasketaan. Esitys, että kuraattoripalveluita koskeva henkilöstömitoitus tulisi voimaan 1.1.2022 alkaen ja psykologipalveluiden henkilöstömitoitusta koskisi siirtymäaika siten, että se tulisi voimaan 1.8.2023 ovat myös oikeansuuntaisia nykyisessä rekrytointitilanteessa.

2. Kuraattori- ja psykologipalvelujen sitovalla henkilöstömitoituksella on vaikutusta henkilöstön rekrytointiin ja kustannuksiin. Kuraattori- ja psykologipalvelujen saatavuudessa on vaihtelua eri koulutusasteilla, eri kunnissa sekä eri puolilla maata. Psykologien tarve työmarkkinoilla on lisääntynyt, ja psykologit voivat sijoittua työmarkkinoilla hyvin erilaisiin tehtäviin, myös muihin kuin psykologien perinteisiin sosiaali- ja terveydenhuollon ja sivistystoimen tehtäviin. Julkinen sektori ei välttämättä ole pystynyt kilpailemaan yksityisen sektorin kanssa työehdoissa ja -olosuhteissa. Työehdot julkisella sektorilla suhteessa työn vaativuuteen, yhden psykologin vastuulla oleviin opiskelijamääriin, eri paikoissa sijaitseviin toimipisteisiin ja yleensäkin opiskeluhuollon psykologien työmäärään on voinut vaikuttaa psykologien halukkuuteen työllistyä opiskeluhooltotyöhön. Sitova mitoitus voi osaltaan lisätä näiden työpaikkojen kiinnostavuutta.

Kunnille ja kuntayhtymille esitetään myönnettäväksi vuonna 2021 10 milj. euroa valtion erityisavustusta koulupsykologien ja koulukuraattorien palkkaamiseen yhteisöllisen opiskeluhuollon ja ennaltaehkäisevän työn vahvistamiseksi. Lisäksi vuonna 2022 myönnettäisiin valtionavustuksia 11,6 milj. euroa opiskeluhuollon psykologien palkkaukseen. Vuonna 2023 n. 12,0 miljoonaa euroa voitaisiin osoittaa kunnille valtionavustuksina lain voimaantulon tukemiseen ja psykologien palkkaukseen.

Sitova henkilöstömitoitus voi lisätä opiskeluhoitotyön kiinnostavuutta ja helpottaa rekrytointia ja on toimenpiteenä oikeansuuntainen. Esitysluonnoksen tarve- ja kustannuslaskelmien oikeellisuuteen emme ota kantaa. Jos sitovasta mitoituksesta johtuvat lisäkulut korvataan opiskeluhoitopalvelujen järjestäjälle, lisääntyvät kustannukset eivät estäisi toteutusta. Opiskeluhoillon palveluilla lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluiden puutteita ei kuitenkaan voida korjata.

Kuraattorin kelpoisuus

1. Onko hallituksen esitysluonnoksen mukainen kuraattorin kelpoisuus toimiva oppilaitoksen opiskeluhoitotyötä silmällä pitäen?

Kuraattoripalvelun tavoitteena on oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien, koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvien muiden ongelmien, kuten kiusaamisen ehkäiseminen, tunnistaminen, lieventäminen ja poistaminen mahdollisimman varhain.

Luonnoksen ehdotuksen mukaan kelpoinen toimimaan kuraattorina olisi henkilö, joka on suorittanut sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 7 §:ssä tarkoitetun ylemmän korkeakoulututkinnon tai 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun sosiaalialalle soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon (sosionomi). Lisäksi kelpoisuusvaatimukset täyttäisi henkilö, jolla on tehtävään soveltuva sosiaalialalle, kasvatustieteisiin tai käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto. Koulutukseen tulee sisältyä tai sen lisäksi tulee olla suoritettuna 60 opintopisteen laajuiset korkeakouluopinnot, joiden tulee muodostua sosiaalityön yliopisto-opinnoista tai sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun korkeakoulututkintoon kuuluvista opinnoista. Esitys sisältää säännökset myös nykyisten kuraattorien kelpoisuuden säilyttämisestä.

Opiskeluhoillon kuraattorin osaamisessa ei ole keskeistä sosiaalihuollon lainsäädännön tunteminen eikä kuraattorin ammattitaitoon tarvitse sisältyä palvelutarpeen arviointia tai muuta sosiaalipalvelua. Opiskeluhoito on luonteeltaan konsultoivaa tukea eikä opiskeluhoillossa tehdä hallinnollisia päätöksiä. Tämän vuoksi palvelutarpeen arviointi ei edes voisi kuulua kuraattorin tehtäviin. Tällä hetkellä kuraattorin pätevyysvaatimus on osittain epäselvä ja tulkinnanvarainen. Kelpoisuusehtojen epätasaisuus on myös käytännössä vaikeuttanut kuraattoreiden rekrytointia.

Esitysluonnoksen mukainen kuraattorin kelpoisuus olisi toimiva oppilaitoksen opiskeluhoitotyössä. Kelpoisuusehdot olisivat joustavat ja selkeät sekä mahdollistaisivat, että rekrytoiva taho voisi valita tehtävään sosiaalityöntekijän tai sosionomin tai muulla riittävällä koulutustaustalla olevan henkilön, mikäli katsoo, että se vastaa kulloistakin tarvetta. Kuraattorin kelpoisuusehtojen täsmentäminen tukisi ammattitaitoisen kuraattorin rekrytointia.

2. Luonnoksen kohdassa 5.1 esitetty vaihtoehtoinen malli

Luonnoksessa on esitetty vaihtoehtoinen malli kuraattorin kelpoisuudelle. Tässä vaihtoehdossa kuraattorilta vaadittaisiin laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön kelpoisuus eli kuraattorina voisi siis toimia joko sosiaalityöntekijä tai sosionomi (AMK). Vaihtoehtoista mallia perustellaan mm. sillä, että asiakasturvallisuus paranisi, kun kaikki kuraattorit olisivat laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ja mahdollisuus puuttua kuraattorin ammatinharjoittamiseen tehostuisi huomattavasti. Vaihtoehtoista mallia perustellaan myös yhtenäisellä ymmärryksellä lainsäädännön mukaisista ammattieettisistä velvollisuuksista, tietosuojasta sekä sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista. Ammattihenkilöistä tulevat myös esimerkiksi velvoitteet ammattipätevyyden ylläpitämiseen sekä osaamisen kehittämiseen.

Vaihtoehtoinen malli ei mielestämme anna riittävää joustavuutta rekrytoivalle taholle valita tehtävään soveltuvaa kuraattoria. Vaihtoehtoinen malli voi ohjata kuraattoripalveluja liikaa sosiaalityön suuntaan, kun tehtävänä on opiskelun ja koulunkäynnin tuki ja ohjaus.

Tiivistelmä

Sitova henkilöstömitoitus

Lakiluonnoksessa ehdotettu henkilöstömitoitus on erittäin kannatettava asia. Ammatillisen koulutuksen osalta on kuitenkin määriteltävä, miten tämä opiskelijamäärä lasketaan. Samoin esitykset siirtymäajoista ovat oikeansuuntaisia nykyisessä rekrytointitilanteessa.

Sitova henkilöstömitoitus voi lisätä opiskeluhuoltotyön kiinnostavuutta ja helpottaa rekrytointia ja on toimenpiteenä oikeansuuntainen.

Opiskeluhuollon palveluilla lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalveluiden puutteita ei kuitenkaan voida korjata.

Kuraattorin kelpoisuus

Esitysluonnoksen mukainen kuraattorin kelpoisuus olisi toimiva oppilaitoksen opiskeluhuoltotyössä. Kelpoisuusehdot olisivat joustavat ja selkeät sekä mahdollistaisivat, että rekrytoiva taho voisi valita tehtävään sosiaalityöntekijän tai sosionomin tai muulla riittävällä koulutustaustalla olevan henkilön, mikäli katsoo, että se vastaa kulloistakin tarvetta. Kuraattorin kelpoisuusehtojen täsmentäminen tukisi ammattitaitoisen kuraattorin rekrytointia.

Vaihtoehtoinen malli ei mielestämme anna riittävä joustavuutta rekrytoivalle taholle valita tehtävään soveltuvaa kuraattoria. Vaihtoehtoinen malli voi ohjata kuraattoripalveluja liikaa sosiaalityön suuntaan, kun tehtävänä on opiskelun ja koulunkäynnin tuki ja ohjaus.

Metso Leena
Koulutuskuntayhtymä OSAO - OSAO Opiskelijapalvelut